

Hangalak és jelentés

Minden szónak van hangsorral kifejezett hangalakja és ehhez a hangalakhoz kapcsolódó jelentése. **A hangalak és a jelentés kapcsolata többnyire megegyezésen, hagyományon alapul** (ezért van az, hogy a különböző nyelvek ugyanazt a dolgot más hangsorral nevezik meg).

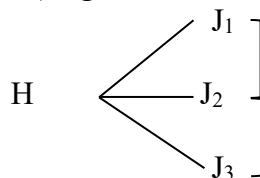
Kivételt ez alól csak a hangutánzó és a hangulatfestő szavak képeznek. Az ilyen szavak esetében valós összefüggés van a hangalak és jelentés, a jelölő és a jelölt között. Nem meglepő, hogy az ilyen szavak hangalakja a különféle nyelvekben is hasonló (pl. a kutyaugatást a legtöbb nyelv hasonló hangalakkal jelöli). Ezekben az esetekben, amikor a hangalaktól következtetni tudunk a jelentésre, tehát valódi kapcsolat van a hangalak és a jelentés között, **motivált** szavakról beszélünk. Amikor hangalak és jelentés között nincs kapcsolat, **motiválatlan** szavakról beszélünk.

Az azonos alakú és a többjelentésű jelek esetében egy nyelvi jelhez több jelentés fűződik. Ugyanígy jelölhet egy fogalmat több jel is (rokon értelmű fogalmak). A nyelvi jelek kapcsolódását a jelet használó nyelv szabályai határozzák meg.

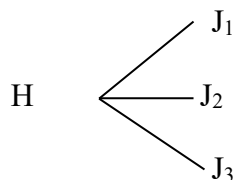
Vannak **egyjelentésű szavak**, amelyeknél a hangsor csak egyetlen jelentést idéz fel. Viszonylag kevés ilyen szó van (*ablakpárkány, fonéma*).

H-J

Többjelentésű szavakról (poliszémia) akkor beszélünk, ha egy hangsorhoz több **összefüggő**, egymásból levezethető jelentés kapcsolódik. Az eredeti, alapjelentés mellé később egy másodlagos, harmadlagos jelentés társul (*csiga, levél, körte, kormány, toll*).

Azonos alakú szavakról akkor beszélünk, ha két szó hangalakja teljesen megegyezik egymással, viszont jelentésük különbözik, és **nem fedezhető fel bennük jelentésbeli kapcsolat**.

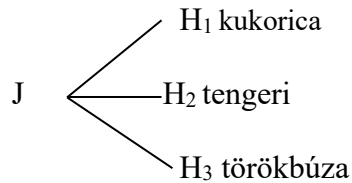

Az azonos alakú szavak véletlen egybeesés eredményei. Az ilyen szavak gyakran más szófajúak is. Azonos alakú szavak például: *fog, sírok, török, nyúl, verem, vár, ég*.

Rokon értelmű szavakról (szinonímia) akkor beszélünk, ha két eltérő hangalakú szónak hasonló a jelentése (*fut - szalad, bicikli - kerékpár*).

Két csoportot különítünk el a rokon értelmű szavakon belül.

- a) Az azonos jelentésű, de eltérő hangalakú szavakat (*krumpli - burgonya*)
- b) a nem teljesen azonos, de hasonló jelentésű, eltérő hangalakú szavakat (*fut, szalad, rohan*). Itt a szavak jelentésfokozatbeli, hangulatbeli különbséget fejez ki.

A hasonló alakú szavak között is megkülönböztetünk két csoportot:

- a) az **alakváltozatok**: egy közös tőből származnak, csak használatbeli eltérés fedezhető fel a két szó között (*tejföl- tejfel*).
- b) **alakpárokat**: többnyire szintén közös tőből származnak, de jelentésük teljesen eltér egymástól (*fáradtság - fáradság*).

Ellentétes jelentésű szavak (antonímia) olyan szópárok, amelyek egymás ellentétei. Ilyen szópárok például az *unalmas- izgalmas, életteli - vérszegény*.